
IEA raziskavi TIMSS in PIRLS

Eva Klemenčič

Mednarodne raziskave znanja imajo v svetu in Sloveniji dolgo zgodovino. V svetu segajo njeni začetki v šestdeseta leta prejšnjega stoletja, Slovenija pa jih je začela izvajati v devetdesetih letih. Vendar vedno večji pomen, pri odločevalcih na področju izobraževanja in strokovni javnosti, nenazadnje tudi pri učiteljih, pridobivajo te raziskave zadnjih dvajset let. Danes v mednarodnem prostoru prednjačita dve organizaciji, ki koordinirata te raziskave. To sta OECD (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj) in IEA (Mednarodna organizacija za raziskovanje dosežkov v izobraževanju). Vse od začetka sodelovanja Slovenije izvaja te raziskave Pedagoški inštitut, znotraj katerega obstajajo nacionalni koordinacijski centri, v okviru Centra za uporabno epistemologijo pa tudi dva oddelka, ki se ukvarjata z mednarodnimi raziskavami znanja (oddelek za IEA študije in oddelek za OECD študije). Center je dolga leta vodil dr. Janez Justin, ki se je z mednarodnimi raziskavami znanja ukvarjal tudi teoretično; predvsem ga je zanimal vidik uporabne epistemologije pri tem. Sodelavci centra se trudimo, da to tradicijo ohranjamo tudi naprej.

Dejstvo je, da število različnih mednarodnih raziskav znanja raste, prav tako pa tudi število izobraževalnih sistemov, ki se v te raziskave vključujejo. Ni presenetljiv niti kritičen odnos dela strokovne javnosti do teh raziskav (ali pa vsaj nekaterih), niti strokovna opozorila o tehničnih, predvsem pa metodoloških posebnostih omenjenih raziskav in skrb za to, da se vse to upošteva tudi pri interpretaciji rezultatov. Tako na mednarodni kot nacionalni ravni. Pa tokrat ne izpostavljamo tega vidika, ki ga bomo zagotovo vključili v eno od prihodnjih tematskih števil Šolskega polja.

V tej številki objavljamo članke, ki so nastali kot sekundarna uporaba mednarodnih podatkov, in sicer TIMSS in PIRLS (s cikloma zajema po-

datkov v letu 2011). TIMSS (Trends in Mathematics and Science Study) je Mednarodna raziskava trendov v znanju matematike in naravoslovja, PIRLS (Progress in Reading Literacy Study) pa Mednarodna raziskava bralne pismenosti. Na mednarodni ravni obe omenjeni raziskavi koordinira IEA. Pravzaprav se je tokrat zgodilo prvič, da sta bili raziskavi izvedeni sočasno. Imata namreč različen cikel: TIMSS se izvaja na vsake štiri, PIRLS pa na pet let (kar se hipotetično lahko ponovi zgolj vsakih dvajset let). Ker sta bili raziskavi izvedeni sočasno, se je temu prilagodil tudi njun tehnični in metodološki okvir, podatke pa je med seboj do določene mere možno tudi povezati. Ker bo Pedagoški inštitut kmalu izdal monografijo v slovenskem jeziku, ki bo posvečena ravno slednjemu, smo se odločili, da v tokratni številki Šolskega polja tega vidika posebej ne izpostavljamo. TIMSS smo začeli izvajati v letu 1995 (oziroma z zamikom smo prvič začeli izvajati raziskavo SIMS – Second International Mathematics Study –, zato Slovenija ni bila vključena v mednarodno poročanje), PIRLS v letu 2001 (čeprav smo izvajali tudi predhodno študijo iz leta 1991, tj. RL – Reading Literacy – Bralna pismenost), zato ima Slovenija na voljo tudi t. i. trende – možnost spremljanja razvoja na zadevnih področjih merjenja pismenosti. To pa nista edini raziskavi, ki jih koordinira IEA in v katere se vključuje Slovenija. Če imamo v mislih mednarodne raziskave znanja, ki merijo znanje in vrsto ozadenjskih podatkov, ki jih lahko med seboj povezujemo (vključujoč tudi vprašalnike za učitelje, šole (ravnatelje), v eni od raziskav tudi za starše, pa seveda tudi nacionalne kontekstualne podatke in informacije), velja omeniti še raziskavo ICILS (International Computer and Information Literacy Study – Mednarodna raziskava računalniške in informacijske pismenosti), ICCS (International Civic and Citizenship Education Study – Mednarodna raziskava državljanske vzgoje in izobraževanja).

Pričujočo tematsko številko smo razdelili na dva dela. V prvem delu predstavljamo tri članke, ki so nastali na podlagi podatkov TIMSS 2011, v drugem dva na podlagi rezultatov PIRLS 2011. Nekatere analize in razprave uporabljajo tudi trende, se pravi, da rezultate povezujejo s predhodnimi zajemi podatkov.

Številko pričenja članek Barbare Japelj Pavešić z naslovom *Prepoznavanje dobrega učitelja matematike in stališča do matematike med osmošolci*, ki se osredotoča na stališča slovenskih učencev do učitelja in učenja matematike v povezavi z načini poučevanja matematike. Ker se nizka motivacija slovenskih učencev razlikuje od drugih držav in tudi ni v neposredni povezavi s socialno-ekonomskimi in drugimi kazalci otrokovega ozadja, je bila raziskavi TIMSS 2011 dodana nacionalna študija povezav med odnosi do matematike in dosežki v luči poučevanja matematike ter karakte-

ristikami učitelja. Rezultati kažejo, da učenci v splošnem poročajo o tem, da imajo dobre učitelje, vendar so med njimi tudi razlike. *Vroomova teorija pričakovanja – motivacija za učenje v Sloveniji, Angliji in na Finskem* je članek Jurija Lenarja, ki je preverjal, katere spremenljivke znotraj Vroomove teorije pričakovanja vplivajo na naklonjenost do učenja šolskih predmetov in ali so pri tem vplivu tudi kakšne razlike glede na spol. Tretji članek objavljamo v angleškem jeziku. Andrés Sandoval-Hernández, Alba Castejón in Parisa Aghakasiri so v članku *A comparison of school effectiveness factors for socially advantaged and disadvantaged students in ten European countries in TIMSS 2011* preverjali dejavnike učinkovitosti šole za socialno privilegirane in prikrajšane učence iz desetih evropskih držav. Rezultati so pokazali, da se analizirani teoretični model raziskovanja šolske učinkovitosti na splošno bolje prilega na podatke nepriviligiranih učencev v večini držav. V zaključku članka so tudi navedli mogoče implikacije njihovih ugotovitev.

Tematski sklop PIRLS se prične s člankom Marjete Doupone z naslovom *Ali desetletniki v Sloveniji berejo slabše od vrstnikov v Evropi?* Rezultati so pokazali, da učenci, katerih starši so izobraženi, berejo približno enako dobro kot njihovi vrstniki iz podobnih družin v ostalih evropskih državah, medtem ko to za otroke manj izobraženih staršev ne velja: ti berejo slabše od svojih vrstnikov po Evropi. Članek se osredotoča na socialno-ekonomski status učencev (družin), kar je že vrsto let pomembna spremenljivka pri pojasnjevanju učnih dosežkov, pa tudi drugih kontekstualnih podatkov (pri rezultatih številnih mednarodnih in nacionalnih raziskav, ne le na področju bralne pismenosti). Sklop PIRLS zaključuje razprava *Parental Involvement in School Activities and Student Reading Achievement – Theoretical Perspectives and PIRLS 2011 Findings*, ki smo jo pripravili skupaj s Plamnom V. Mirazchiyskim in Andrésom Sandoval-Hernándezom. Gre še za en članek, ki primerja rezultate različnih izobraževalnih sistemov. Rezultati so pokazali, da je v večini primerov vključenost staršev v šolske aktivnosti pozitivno povezana z dosežki učencev na področju bralne pismenosti. Učenci, ki obiskujejo šole z izkazano višjo vključenostjo staršev v šolske aktivnosti, imajo tudi višje bralne dosežke. Prav tako se je pokazalo, da je stopnja vključenosti staršev v šolske aktivnosti pozitivno povezana s stopnjo izobrazbe staršev. Starši z nižjo izobrazbo so manj vključeni v šolske aktivnosti in obratno.

Ker je ta številka Šolskega polja v celoti posvečena analizam podatkov dveh mednarodnih raziskav znanja, jo zaključimo z objavo nastale mednarodne raziskovalne mreže, ki se ukvarja z uporabo podatkovnih baz različnih mednarodnih raziskav znanja na področju oblikovanja nacionalnih politik izobraževanja.

Tudi v tej številki objavljamo recenzije, in sicer ocenjujemo dve monografiji v slovenskem in zbornik v angleškem jeziku.

Želim vam prijetno branje.

Eva Klemenčič